

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження
Теліпко Наталії Олександрівни
«Психологічні особливості інтуїції у процесі прийняття рішень»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 053 «Психологія»

Актуальність теми дослідження. Дисертаційне дослідження Теліпко Н.О. присвячене важливій та актуальній проблемі, що має значну теоретичну й практичну цінність, особливо в умовах війни, коли різко зростає потреба в ефективному прийнятті рішень в ситуаціях невизначеності, ризику та стресу. У таких критичних обставинах — як для цивільних осіб, так і для керівників усіх рівнів — швидкість і точність рішень можуть бути вирішальними.

Одним із важливих, але недостатньо досліджених чинників, що впливають на цей процес, є інтуїція. Психологічні особливості інтуїції викликають підвищений науковий інтерес, оскільки саме інтуїтивні механізми часто активізуються за браку часу, інформації чи під тиском емоційного напруження. Вивчення інтуїції як когнітивно-емоційного ресурсу дозволяє глибше зрозуміти внутрішні чинники, що впливають на вибір, а також вдосконалити підготовку керівників до дій в умовах ризику й кризи.

Попри зростаюче визнання ролі інтуїції в управлінні, її психологічна природа, механізми функціонування та чинники розвитку залишаються недостатньо вивченими. Існуючі дослідження є фрагментарними, а у вітчизняній психології бракує системних емпіричних підходів, що враховують ієрархічний рівень і досвід управлінців.

Особливої актуальності проблема набуває в умовах сучасних викликів в Україні, де управлінці змушені приймати рішення в умовах високої невизначеності, стресу та потреби швидкої адаптації. Брак глибокого наукового розуміння феномену інтуїції та дієвих діагностичних інструментів ускладнює розвиток інтуїтивної компетентності. Дослідження психологічних

аспектів інтуїції у прийнятті рішень дозволяє не лише заповнити наукову прогалину, а й сформувати практичні рекомендації для підвищення управлінської ефективності в кризових умовах.

Отже, тема дослідження є своєчасною, соціально значущою та науково перспективною, оскільки її результати сприятимуть розумінню та розвитку інтуїтивного потенціалу особистості.

Структура та зміст дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, списку використаних джерел 262 джерел (з них 155 джерел іноземними мовами) та 1 додатку на 5 сторінках. Загальний зміст дисертації викладено на 243 сторінках, із них 214 сторінок основного тексту.

У вступі дисертаційної роботи обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, визначено її зв'язок із науковою темою, в межах якої виконувалась робота. Чітко окреслено мету та завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет і методи наукового пошуку. У вступі представлено наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення. Зазначено особистий внесок здобувачки у проведення наукового дослідження, відображено основні результати апробації, подано інформацію про наукові публікації, структуру та обсяг дисертації. Системність викладення основних положень вступної частини свідчить про сформованість дослідницької позиції здобувачки, послідовність і логічну узгодженість методологічних засад, що лежать в основі наукової роботи.

У першому розділі дисертації представлено огляд літературних джерел за темою дослідження. Узагальнено та критично осмислено наукові підходи до розуміння проблематики інтуїтивного прийняття рішень загалом та управлінських рішень зокрема, розкрито сучасний стан її вивчення та окреслено перспективні напрями подальших досліджень. Теоретико-методологічні засади викладено у відповідності до вимог академічної науки: дисертанткою чітко визначено загальнонаукові та спеціальні психологічні принципи, наукові підходи, концепції, теорії та окремі положення, що

забезпечують комплексний підхід до аналізу обраної теми. Огляд літератури свідчить про глибоку обізнаність авторки з предметом наукового пошуку та високий рівень теоретичної підготовки.

У другому розділі дисертації представлено концепція розвитку інтуїції у процесі прийняття рішень за умов невизначеності, розкрито особливості організації та проведення емпіричного дослідження. Представлено обґрунтований підхід до розробки його дизайну та ретельний добір психодіагностичного інструментарію, що забезпечило валідність та надійність отриманих результатів.

У третьому розділі представлено аналіз результатів емпіричного дослідження, в ході якого дисертанткою виокремлено особливості проявів типів інтуїції. Встановлено, що з набуттям управлінського досвіду поступово зростає рівень холістичної та інферентної інтуїції, тоді як афективна інтуїція демонструє менш передбачувану динаміку, залежну від контексту та особистісних характеристик досліджуваних.

Доведено, що рівень критичного мислення зростає на етапі переходу до стратегічного управління. Виявлено відмінності між магістрами та топ-менеджерами, що свідчить про вплив професійного досвіду на розвиток когнітивних аналітичних навичок. Встановлено, що толерантність до невизначеності не є суто функцією досвіду. Хоча окремі її компоненти (здатність до дій у невизначених умовах) зростають з часом, інші (схильність до тривожності або дезорганізації) залишаються відносно стабільними та залежать від особистісних особливостей.

Також встановлено, що організаційні культури, орієнтовані на згуртованість, гнучкість та інноваційність, сприяють розвитку всіх форм інтуїції. Натомість культури з надмірною ієрархічністю або індивідуалізмом стримують інтуїтивне управління.

Представлено моделі, що уточнюють систему зв'язків між типами інтуїції на різних рівнях управління. У магістрів домінує афективна інтуїція, зумовлена емоційною нестабільністю, високою чутливістю до

невизначеності та потребою в міжособистісній довірі. Це корелює з кризовим стилем прийняття рішень і командною орієнтацією. У менеджерів середньої ланки виявлено більш збалансовану структуру інтуїції: афективна, інферентна та холістична інтуїції залежать від критичного мислення, типу організаційної культури, рівня емоційної стабільності та сприйняття невизначеності. У топ-менеджерів виявлено найвищий рівень інтеграції інтуїції у стратегічне лідерство. Холістична інтуїція тут тісно пов'язана з критичним мисленням і гнучкою (адхократичною) організаційною культурою. Інтуїтивні процеси поєднуються з емоційним інтелектом, делегуванням повноважень і емоційною стійкістю, що підвищує ефективність лідерства.

Практичне значення дисертаційної роботи підкріплено розробленими рекомендаціями розвитку інтуїтивної компетентності менеджерів на різних етапах кар'єри, що спрямовані на розвиток їх здатності інтуїтивного прийняття рішень. Прикладна цінність дослідження Теліпко Н.О. також визначається використанням сучасних методів статистичного аналізу, що дозволило забезпечити високу надійність та доказовість отриманих емпіричних даних.

Наукова новизна одержаних результатів. В роботі на підставі теоретико-емпіричного дослідження розкрито психологічні особливості інтуїції у прийнятті рішень як багатоаспектного когнітивно-афективного феномену, що відзначається швидкістю, цілісністю, переважно несвідомою обробкою інформації та опорою на інтегрований досвід. Запропоновано концепцію розвитку інтуїції у прийнятті управлінських рішень, в рамках якої інтуїція концептуалізована як динамічна управлінська компетентність, що інтегрує холістичний, інферентний та афективний типи інтуїції та розвивається під впливом досвіду, особистісних ресурсів та організаційного контексту. Виявлено комплекс детермінант розвитку інтуїції менеджерів, до якого входять особистісні якості (емоційна стійкість, відкритість досвіду), рівень розвитку критичного мислення, управлінські уміння, толерантність до

невизначеності та тип організаційної культури. Визначено специфіку впливу цих чинників залежно від рівня управлінської ієрархії. Розроблено моделі, що візуалізують систему взаємозв'язків між різними типами інтуїції (холістична, інферентна, афективна), їх предикторами (критичне мислення, толерантність до невизначеності), модераторами (організаційна культура, досвід) та результатами управлінської діяльності на кожному з трьох досліджуваних рівнів управлінського досвіду. Поглиблено уявлення про динаміку розвитку типів інтуїції менеджерів. Дістали подальшого розвитку положення психології про роль інтуїції як важливого когнітивно-афективного ресурсу та фактору ефективності діяльності керівників в умовах змін, невизначеності та ризику; розуміння взаємозв'язку інтуїції з іншими психологічними характеристиками менеджерів, такими як критичне мислення, толерантність до невизначеності, емоційна стійкість та управлінські навички, та їх спільний внесок в успішність прийняття рішень.

Практичне значення дослідження. Результати дисертаційної роботи мають практичне спрямування і можуть бути використані у діяльності менеджерів та організаційних психологів для вдосконалення консультування, коучингу та професійного навчання персоналу.

Запропоновані авторкою результати можуть слугувати підґрунтям для дослідження психологічних характеристик, таких як: типи інтуїції (холістична, інферентна, афективна), рівень критичного мислення та баланс інтуїтивного й аналітичного стилів у прийнятті рішень менеджерами; особистісні детермінанти інтуїції (толерантність до невизначеності, емоційна стійкість та ін.), управлінські уміння та відповідність інтуїтивного стилю організаційної культури.

Розроблено рекомендації розвитку інтуїтивного прийняття рішень на різних етапах управлінської кар'єри. Показано, що розвиток інтуїції є безперервним процесом, який вимагає різного фокусу на кожному рівні: закладення фундаменту та подолання залежності від формального аналізу у менеджерів-початківців; інтеграція інтуїції з аналітикою та розвиток

когнітивної гнучкості у менеджерів середньої ланки; та перетворення інтуїції на стратегічний інструмент, інтегрований з етичними міркуваннями у топ-менеджерів. Виявлені на основі теоретико-емпіричного дослідження дані можуть бути застосовані при створенні цільових програм для професійного відбору, адаптації та психологічного супроводу професійно-особистісного зростання менеджерів.

Висновки, які робить дисертантка, чітко сформульовані та переконливі. Вони синтезують всі основні результати дослідження, засвідчують виконання поставлених завдань та досягнення мети.

У 8 публікаціях повністю відображені основні результати дисертації, з яких 3 статті – у наукових фахових виданнях з психології, включених до переліку, затверджених МОН України, 5 публікацій у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Загалом позитивно оцінюючи рецензовану дисертаційну роботу Теліпко Н.О. вважаємо за доцільне висловити деякі побажання:

1. У дисертації значна увага приділена впливу управлінського досвіду на розвиток інтуїції, однак, на нашу думку, недостатньо розглянуто роль кризового досвіду (наприклад, робота в умовах війни, реструктуризації бізнесу, емоційного вигорання) у формуванні інтуїтивної компетентності.

2. Скажіть, будь ласка, з якими, на Ваш погляд, психологічними феноменами можна співвіднести феномен «інтуїція»? Як саме пов'язані ці феномени?

3. На нашу думку, у подальших дослідженнях доцільно розширити емпіричну базу, залучивши представників різних професійних сфер (військових, медичних працівників, державних управлінців), для яких інтуїтивне прийняття рішень відіграє важливу роль. Це дозволить забезпечити ширший спектр прикладного застосування отриманих результатів.

4. У тексті дисертації, у другому розділі спостерігаються незначні технічні огріхи у пунктуаційних розбіжностях та варіативності у

термінології, які дещо ускладнюють сприйняття матеріалу. На наш погляд, доцільним було б забезпечити більшу редакційну узгодженість тексту.

Зазначені зауваження носять характер побажань і не знижують загальної позитивної оцінки наукового дослідження.

Дисертаційна робота Теліпко Наталії Олександрівни на тему «Психологічні особливості інтуїції у процесі прийняття рішень» є завершеною науковою працею. За актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів, обґрунтованістю наукових висновків, їх достовірністю, якістю оформлення відповідає вимогам нормативних актів щодо дисертацій, зокрема, «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 зі змінами внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 року та №502 від 19.05.2023 року, а її автор, Теліпко Наталія Олександрівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія».

Рецензент:

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної психології
Одеського національного
університету імені І.І. Мечникова

Оксана КОНОНЕНКО

Підпис д. псих. н., професора, завідувача кафедри соціальної психології, завідувача. Професор Т. Романченко

